

## **СТАНОВИЩЕ**

от доц. д-р Деница Георгиева Топчийска

Департамент „Право“, Нов български университет

относно дисертационния труд на Ива Иванова Димитрова

на тема:

### **„АКАДЕМИЧНА И КАРИЕРНА МОТИВАЦИЯ ПРИ СТУДЕНТИ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ „ПРАВО“**

представен за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление: 3.2. Психология

Предоставям настоящото становище на основание Заповед No 559 от 22.03.2023 г. на Ректора на Ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

В съответствие с изискванията на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ за придобиване на научна степен „доктор“ пред научното жури кандидатът е представил дисертационен труд и 4 научни публикации на български език. Дисертационният труд съответства на формалните изисквания, предвидени в чл. 27, ал. 2 от ППЗРАСРБ.

#### **1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем**

Представеният дисертационен труд си поставя за цел да изследва кариерната и академична мотивация на студенти от специалност „Право“ относно избора им на професията юрист. Авторът насочва вниманието си към тази специалност като отчита, че юридическата професия включва многообразие от професионални реализации (адвокати, прокурори, съдии, юрисконсулти, както и много представители на местната, централна и държавна власти) и подчертава особеното място на практикуващите я професионалисти в обществото, като създатели и пазители на правото и закона. Динамиката на развитието на правото в съвременното общество и неговата особена роля, както с оглед организиране на политическата и икономическата система, така и с оглед защитата на основните права и свободи на човека, е предпоставка за широк спектър от

очаквания, насочени към практикуващите юристи и определя актуалността и значимостта на разработвания научен проблем.

## **2. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд**

Представеният дисертационен труд в обем от 163 страници (вкл. библиография) разглежда изследвания проблем в рамките на увод, три основни глави и заключение. В първата глава е представена теоретичната рамка, въз основа на която се изследва кариерната и академична мотивация на студенти от специалност „Право“. Задълбочено, последователно и систематично е изследвана българска и чуждестранна академична литература относно конструкта „мотивация“ в психологическата наука. Представени са теориите, обясняващи мотивацията на хората, а академичната мотивация е разгледана като неразделна част от активността на студентите. Особено внимание се обръща на ролята на университетите, като институция в която се „затвърждава капацитета на потребностите на студента за успешно справяне със съвременните социални предизвикателства, посредством усвоените академични знания и умения, подготвяйки го за професионална ефективност“ (стр. 15).

Като втори етап от разработването на теоретичната рамка на изследването, дисертантът анализира и систематизира академичните изследвания относно кариерния избор и кариерното развитие в периода на висшето образование. Коректно са отразени и анализирани специфичните особености на обучението в специалност „Право“ според действащата към момента на написването на дисертационния труд нормативна рамка. В дисертационния труд е направен опит за разработването на психологичен разрез на професията „юрист“ според метода на психограмата. Представени са изисквания, насочени към всяка една от сферите от психиката на личността, които представят образа на идеалния юрист, който има капацитета да постигне най-висока ефективност в изпълнението на юридическата професия. Дисертантът е дефинирал реалистично качествата от професионално-личностния профил, които се възприемат и оценяват като значими за изпълнението на професията „юрист“. Определени са изискванията спрямо психо-моторната и психо-сензорната сфера на юриста; волевата и емоционалната сфера на юриста; интелектуалната сфера на юриста. Подчертани са основните личностни качества, които според академичната литература, притежават успешните юристи: състрадание, способност за слушане, асертивност, креативност, постоянство. Точно са изброени и личностните качества, които възпрепятстват изпълнението на професията

„юрист“: например неумение за отстояване на собствената позиция; липса на морал; безпринципност; неспособност за адекватна оценка на юридическата ситуация.

От гледна точка на съдържателните характеристики на юридическата професия, авторът правилно подчертава, че „юридическата дейност е израз на функционирането на правовата държава в нейната същност“ (стр. 33), като обръща внимание на значителния обем и динамиката на правната рамка, както и на многообразието на юридическите професии, чрез които тя се прилага. Посочва се, че често лица с юридическо образование се занимават с политика и участват в политическата власт. Предвид ролята на юриста в обществото докторантът правилно обръща внимание, че от него се очаква да бъде „независим, честен и съвестен при изпълнение на своите задължения“, „да не възприема и толерира натиск, въздействие, внушение и влияние при реализиране на дейността си както от лични интереси, така и от трети лица и техните ползи, цели или интереси“ (стр. 37). Посочва се, че според данни на НСИ в последните пет години (до 2021 г.) юридическата професия е сред петте най-желани професии в България, като най-популярната юридическа професия е адвокатската. Акцентира се върху факторите, които правят юридическата професия желана, като например престижът на професията, удовлетвореността за упражняващите я и облагите от нея. В последната част от теоретичния анализ докторантът насочва вниманието към особеностите на академичната и кариерна мотивация при студентите и теоретичните подходи за обосноваването ѝ.

По отношение на психологичния разрез на професията „юрист“, представен в дисертационния труд следва да се подчертае неговата пълнота, систематичност и задълбоченост. Събраната информация и направените заключения определено могат да бъдат използвани за подобряване на курсовете, предлагани за обучение по специалността „Право“, с оглед повишаване академичната и професионалната мотивация на студентите.

Втората глава на дисертационния труд е посветена на представянето на методологията на направеното изследване: цели, задачи, работни хипотези, процедура на провеждане на изследването и методически инструментариум. Изследването си поставя за основна цел да се установят отличителни различия и специфични характеристики на различните характери и групи хора, като предпоставка за избора на юридическа професия, въз основа на анализ на кариерните и академични особености при обучението на студенти от специалност „Право“ в сравнение с обучението на студенти

по други социални и хуманитарни науки. Допълнителна цел на изследването е въз основа на събраната емпирична база да се конструира и апробира авторски инструмент за установяване на особеностите на академичната и кариерна мотивация на студенти, обучаващи се в специалност „Право“.

В третата глава на дисертационния труд са представени и интерпретирани резултатите от направеното изследване. Всички резултати, по отделно и в своята съвкупност, имат своята практическа приложимост в процеса на обучението по специалността „Право“ и биха допринесли в голяма степен за неговото актуализиране и адаптиране към съвременния контекст като се вземат предвид факторите, които определят академичната и професионална мотивация на студентите. В рамките на предложения авторски инструмент са формулирани 6 клъстера, а именно: базисни академични умения, вътрешна мотивация, ефикасност на преподавателя, кариерен устрем, външна мотивация и значимите други. Прави впечатление и е интересно изследването по отношение на ефективността на преподавателите. Тяхна ефективност е дефинирана като „убеденост в професионалната компетентност и ефективност на преподавателите, участващи в учебния процес, по посока демонстрираните от тях ефикасни педагогически тактики и оптимално покриване на академичните и професионални стандарти“. Дисертантът насочва вниманието към съвременните изследвания за характеристиките на ефективния преподавател, които включват експертни педагогически умения, силни комуникационни умения, страст към професията, ефективни стратегии за управление на учебния процес и солидни познания по предмета или областта. В този контекст авторът приема и неговата позиция следва да бъде споделена, че проучването на описанието на студентите за това кои характеристики съставляват профила на ефективния университетски преподавател може да бъде полезен начин за оптимизиране на обучението, което получават във висшите учебни заведения.

В заключение трябва да се подчертае значителният обем от академична литература, който е обработен, както и задълбочеността на емпиричното изследване, което е направено, за да бъде разработен дисертационният труд. Направените анализи и въз основа на тях достигнатите изводи в дисертационния труд дават възможност да се заключи, че кандидатът е постигнал поставените цели на изследването. Анализът на дисертационния труд съдържа научни приноси, които са оригинални за науката и показват задълбочената теоретична и практическа подготовка на кандидата в изследваната област.

### **3. Оценка на публикациите по темата на дисертацията**

Дисертантът е представил 4 публикации на български език, като 3 от тях са пряко свързани с темата на дисертационния труд. Материалите са приети за публикуване в издания от научни форуми.

### **4. Препоръки**

Предвид актуалността на темата и задълбочеността на представеното изследване бих препоръчала на дисертанта да обработи и подготви текста за публикуване. Също така бих препоръчала, с оглед възможността за практическо приложение на резултатите от изследването, изследването да продължи като резултатите от него бъдат обработени и интерпретирани съвместно с представители на юридическите факултети от университетите в България, които биха имали интерес към темата.

### **5. Заключение**

Предвид изпълнението на всички нормативно установени изисквания за разработване и защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“, съгласно изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за прилагането на ЗРАСРБ, както и с оглед на качествата на представеното научно изследване, давам своята положителна оценка и предлагам на научното жури да присъди на Ива Иванова Димитрова научната и образователна степен „доктор“ по професионално направление: 3.2. „Психология“.

12.04.2023 г.

Изготвил становището:

гр. София

доц. д-р Деница Топчийска